

בית המשפט העליון בשבתו כבית משפט לערעורים אזרחיים

ע"א 6285/14

לפני : כבוד השופטת א' חיות
 כבוד השופט ע' פוגלמן
 כבוד השופט צ' זילברטל

המערער והמשיב שכנגד : יצחק וישנבסקי

נגד

המשיבה והמערערת שכנגד : גבי שואף בע"מ

ערעור וערעור שכנגד על פסק הדין של בית המשפט המחוזי בתל אביב-יפו (כב' השופט א' בכר) בת"א 1491/06 מיום 21.7.2014

תאריך הישיבה : כ"ז באדר א התשע"ו (7.3.2016)

בשם המערער והמשיב שכנגד : עו"ד רם צרפתי

בשם המשיבה והמערערת : עו"ד צבי רפפורט שכנגד

מיני-רציו :

* בימ"ש פסק כי אף שלא היה מקום לקביעת בימ"ש קמא בדבר התיישנות תביעת הנזיקין שהגיש המערער נגד המשיבה בגין מחלת הזאבת בה לקה לטענתו, לא נמצא קשר סיבתי בין המחלה לבין עבודתו אצל המשיבה.

* נזיקין – קשר סיבתי – היעדרו

* בתי-משפט – ערעור – הוצאות משפט

ערעור וערעור שכנגד על פסק דין של בימ"ש המחוזי, שדחה תביעה של המערער שביקש לחייב את המשיבה בתשלום פיצויי נזיקין בגין מחלת הזאבת שבה לקה לטענתו, בגין עבודתו אצלה במהלך שנות ה-80 של המאה הקודמת. המערער טוען כי בימ"ש קמא שגה בקביעה כי התביעה התיישנה ובסוגיית הקשר הסיבתי. בערעור שכנגד נטען נגד אי עשיית צו להוצאות.

בית המשפט העליון (מפי השופט פוגלמן ובהסכמת השופטים חיות וזילברטל) דחה את הערעורים ופסק כי :

אשר להתיישנות, הואיל ובאשפוזו של המערער בשנת 1997 לא נמצאו בבדיקות הדם שנערכו לו נוגדני זאבת, לא היה מקום לקביעה כי "קצה החוט" נמצא לו למערער כבר בשנה זו, וממילא לא היה מקום לקבוע כי התביעה התיישנה בשנת 2004; עם זאת, לא נמצאה עילה להתערבות בקביעת בימ"ש שלפיה לא הוכח קיומו של קשר סיבתי בין המחלה לבין עבודתו של המערער אצל המשיבה. בימ"ש בחן בהרחבה את התשתית הראייתית שהונחה לפניו ואת חוות דעת המומחים שהציג המערער, והכרעותיו מבוססות על התשתית הראייתית המלאה. בימ"ש התייחס במפורט למכלול טענותיו של המערער, לרבות הפניותיו לפסק דינו של בימ"ש המחוזי. כל מקרה נבחן לפי נסיבותיו הפרטניות, והתשתית הראייתית שמוצגת, לרבות חוות דעת המומחים. כך נעשה גם במקרה זה. הערכאה הדיונית לא התעלמה מפסק דין שאליו הפנה המערער, וניתחה בפירוט את ההבדלים הרלוונטיים בין הנסיבות והקביעות שם לבין המקרה דנן. די בקביעה בדבר העדר קשר סיבתי, כדי להביא לדחיית הערעור.

אשר לערעור שכנגד, בימ"ש המחוזי לא ראה לעשות צו להוצאות, על רקע קביעתו שהמשיבה לא הקפידה על מילוי הוראות הבטיחות. משנימק בימ"ש את הכרעתו, לא נמצאה עילה להתערבות ערכאת הערעור על פי אמות המידה המקובלות בסוגיה זו.

פסק-דין

השופט ע' פוגלמן:

ערעור וערעור שכנגד על פסק דין של בית המשפט המחוזי בתל אביב-יפו (כב' השופט א' בכר), שדחה תביעה של המערער שביקש לחייב את המשיבה בתשלום פיצויי נזיקין בגין מחלת הזאבת שבה לקה לטענתו, בגין עבודתו אצלה בתקופה שבין חודש אוגוסט 1984 לבין חודש נובמבר 1986, ובתקופה נוספת בשנת 1987.

רקע והליכים קודמים

1. להלן תמצית הנתונים העולים מפסק דינה של הערכאה הדיונית. המשיבה היא חברה פרטית שעוסקת בבדיקות אל הרס (N.D.T – Non Destructive Tests) ופיקוח איכות. בדיקות אל הרס הן בדיקות המתבצעות לחפצים ולעצמים שונים על מנת לבדוק את איכות המוצר הנבדק מבלי שזה ייפגע בזמן בדיקתו. את הבדיקות מבצעת המשיבה עבור תעשיות שונות כגון תעשיית המתכת; התעשייה הכימית; והתעשייה הביטחוננית.

2. לטענת המערער, הבדיקות שעורכת החברה מבוצעות הן במעבדה ניידת לביצוע בדיקות באתרי עבודה, הן במעבדה קבועה. לצורך ביצוע הבדיקות עושה

המשיבה שימוש בחומרים המסכנים את מבצע הבדיקה. המערער ציין בתביעתו כי במהלך עבודתו נחשף בין היתר לרמות גבוהות של UVA (קרינת על סגול בתחום ה-A, היינו בתחום אורכי גל שבין 320-400 ננומטר) ו-UVB (קרינת על סגול בתחום ה-B, היינו אורכי גל שבין 280-320 ננומטר). יוזכר כי קרינת על סגול יכולה לנבוע ממקור אור טבעי (אור השמש) או ממקור אור מלאכותי (נורות קסנון; נורות פלואורסצנט; נורות כספית; מיטות שיזוף ועוד).

3. נטען כי במהלך עבודתו של המערער, הוא נחשף לקרינת השמש, כמו גם לחומרים כימיים ולקרינה. לטענתו, במסגרת עבודתו נדרש לבצע צילומים בתוך דוודים החשופים לקרינה; לבצע בדיקות "מגנופלקס" (חומר העשוי שבבי מתכת וחומר פלואורסצנטי בשילוב עם נפט) לבדיקת סדקים במתכות ממגנטות; ולבצע בדיקות "זייגלו" לבדיקת מתכות בלתי ממגנטות. בנוסף, כחלק מעבודתו, התבקש לעשות שימוש בחומר ממיס מסוג "ג'נקלין" (טריכלורואתן או מתיל כלורופורם) שבו נעשה שימוש לצורך ניקוי החפץ הנבדק משאריות שומנים. בשלב שלאחר השימוש בג'נקלין וככל שמדובר בכלי העשוי מתכת ממגנטת, היה הכלי הנבדק מועבר למתקן היוצר שדה מגנטי, והוזלף עליו חומר "מגנופלקס", כאשר על המערער היה לסובב את הכלי הנבדק על מנת שהחומר יתפזר על פניו. הבדיקה עצמה מתבצעת באמצעות הארת החפץ הנבדק במנורה ידנית המפיצה קרינת על סגול. במהלך ביצוע הבדיקה הבודק ניצב סנטימטרים בודדים מהחפץ הנבדק. המערער ציין בנוסף כי בכל זמן ביצוע הבדיקה ובאופן קבוע הייתה מצויה במעבדת הבדיקה ומעל ראשו מנורת על סגול שהפיצה קרינת UVA ו-UVB ללא מיגון, וכי גם מנורת העל סגול הניידת שבה עשה שימוש במהלך הבדיקה הייתה ללא מסנן קרינה או מיגון.

4. המערער הוסיף כי במהלך עבודתו אצל המשיבה לא סופקו לו אמצעי מיגון אישיים כגון כפפות, מסנני קרינה או משקף הגנה; כי לא סופקו לו כובע או קרם להגנה מפני קרינת השמש; וכי לא סופקו לו בד מיגון או מסך פחם למניעת מעבר קרינת רנטגן שלה נחשף במהלך ביצוע הצילומים הנדרשים כחלק מהבדיקה. הוא אף לא תודרך, לטענתו, לעשות שימוש באמצעי מיגון – שכאמור לא סופקו לו.

5. בשנת 1987 ולאחר שעזב סופית את המשיבה, החל המערער עובד במעבדת צילום אוטומטית. בין השנים 1988-1991 עבד המערער במעבדת צילום אוטומטית שבבעלותו בתל אביב-יפו, כאשר מהלך העבודה היה למול מחשב ותהליך פיתוח התמונות היה סגור ואוטומטי. בשנת 1991 מכר המערער עסק זה ובשנת 1992 עבד

מספר חודשים בחברת גטר מול צלמים ומוסדות. במהלך שנת 1993 עת עבד בחברת גטר, נשלח לביצוע בדיקות רפואיות לצורך חיתום פוליסת ביטוח מנהלים. בעקבות הימצאותו של חלבון בשתן פנה לבדיקות שתן ואולטרסאונד. בבדיקת שתן מיום 31.1.1993 התגלה שוב חלבון בשתן, ואילו בבדיקת אולטרסאונד כליות מיום 21.2.1993 לא נמצא דבר.

6. ביום 10.11.1992 חש המערער סחרחורת במהלך עבודתו, נפל והיה במצב "בלבולי", תוך שסבל מפרכוסים בגפיים העליונות. הוא אושפז בבית חולים ושחרר לאחר 4 ימים, כאשר הסחרחורת ממשיכה גם בימים שלאחר מכן. בשנים 1993-1994 אובחן המערער כסובל מאסטמה שטופלה במשאפים. לגרסתו המחלה היא תולדה של חשיפתו לאדי הג'נקלין בעבודתו אצל המשיבה ושל חשיפתו לנפט. את עבודתו בגטר סיים המערער בשנת 1994 והמשיך בעבודה בתפקיד ניהולי כשכיר במעבדה לאלקטרוניקה ומוצרי חשמל עד לשנת 1998.

7. בחודש פברואר 1997 עבר המערער אירוע של אוטם בלוטת יותרת הכליה, ואושפז בבית חולים. בעקבות האשפוז הוגדר המערער כחולה במחלת "אדיסון" ובתסמונת אנטי-פוספוליפידית (Antiphospholipid Syndrome) הידועה גם כתסמונת "אפלה", APS ו-APLS. בבדיקות שנערכו באותה שנה לא נמצאו נוגדני זאבת בדמו של המערער. עד לשנת 2002 סבל המערער, לטענתו, ממספר אירועים נוספים של חסימות ורידים על ידי קרישי דם בצוואר, ביד וברגל.

8. בחודש נובמבר 2001 אובחן המערער כסובל מזיהום קשה בדרך. הוא קיבל אנטיביוטיקה תוך ורידית למשך חודש ימים ואושפז כמה פעמים. ביום 15.5.2002 אובחן המערער כסובל ממחלת הזאבת ומתסמונת אנטי-פוספוליפידית כתסמונת משנית לזאבת.

9. הזאבת (SLE, Systemic Lupus Erythematosus או לופוס) היא מחלת חיסון עצמי (מחלה אוטואימונית) כרונית, העלולה לפגוע באברים שונים בגוף, במיוחד בעור, במפרקים ובדם, ונובעת מהפרעה במערכת החיסונית של הגוף הגורמת לה לתקוף את רקמות החולה במקום להגן על הגוף מחיידקים ונגיפים.

10. בתביעה שהגיש, טען המערער לרשלנות המשיבה, שבגינה לקה במחלה. לשיטה זו, האחרונה התרשלה כלפיו בכך שערכה בדיקות אל הרס באמצעות חומרים

מסוכנים מבלי שערכה בדיקות סביבתיות תעסוקתיות בתכיפות נדרשת; חשפה אותו לשימוש בחומרים מסוכנים; לא סיפקה לו אמצעי בטיחות מתאימים; ולא ביצעה בדיקות ומדידות בטיחות כנדרש תוך הפרת חובות שהוטלו עליה בחיקוקים שונים. להוכחת הקשר הסיבתי שבין התרשלות המשיבה במהלך עבודתו אצלה לבין פריצת המחלה, הגיש המערער חוות דעת תעסוקתית מטעם פרופ' יוסף ריבק, וחוות דעת מטעם פרופ' יהודה שיינפלד, שהוא מומחה לרפואה פנימית ואימונולוגיה קלינית, כמו גם מומחה, בין היתר, למחלת הזאבת, וחוות דעתו עוסקת בעיקרה בקשר הסיבתי שבין חשיפת המערער לקרינת על סגול וחומרים מסוכנים אצל המשיבה לבין מחלת הזאבת כאשר לפי חוות הדעת קיים קשר שכזה (להלן: פרופ' שיינפלד). המערער אף עתר להעברת נטל הראייה אל המשיבה.

על יסוד כל אלה תבע המערער פיצוי בגין נזקי הגוף שנגרמו לו. לטענתו, נכויותיו הרפואית והתפקודית הן בשיעור של 100%.

11. שתי שאלות מרכזיות עמדו להכרעת בית המשפט המחוזי. הראשונה נסבה על התיישנות התביעה. השנייה נסבה על שאלת הרשלנות ואחד מנושאי המשנה המרכזיים בגדרה, שבו נתמקד להלן שכן ההכרעה בו מייתרת דיון והכרעה בשאלות נוספות שעלו, הוא שאלת קיומו של קשר סיבתי בין עבודתו של המערער אצל המשיבה לבין מחלת הזאבת שהתגלתה פרק זמן ממושך לאחר שהסתיימה העסקתו שם.

12. בשאלת התיישנות נפסק – על רקע התשתית הנורמטיבית שנפרשה בפסק הדין – כי למרות שבשנת 1997 לא התגלו אצל המערער נוגדנים מתאימים למחלת הזאבת, עד אותה עת התקיימו אצלו ארבעה תסמינים – מתוך 11 קיימים – שהתקיימותם מצביעה על סבירות גבוהה לקיום מחלת הזאבת. נקבע כי אבחונה של תסמונת אנטי-פוספוליפידית בשנת 1997 – שהיא "בת דוד" של הזאבת ויתכן שאף מבשרת עליה – היה אירוע שיש בו כדי להדליק את כל נורות האזהרה ביחס למחלה אפשרית רצינית המקננת בו, ולצורך בבחינת מקורותיה האפשריים של מחלה זו. נקבע כי בכך היה כדי להוות את אותו "קצה חוט" הנדרש למערער על מנת להתחיל ולבדוק את קיומו של קשר סיבתי מתאים בין כל אותם תסמינים לבין קיומה של מחלת הזאבת או מחלה קשה אחרת הקשורה לעבודתו אצל המשיבה. בשל אותו "קצה חוט" (ולעניין זה ראו רע"א [907/07 מדינת ישראל נ' גיא-ליפל, פ"ד סד \(2\) 82, 119-124 \(2010\)](#)), נקבע כי תביעת המערער התיישנה כבר בשנת 2004. ולפיכך מקום שבו הוגשה התביעה בשנת 2006, דינה להידחות מטעם זה.

13. בית המשפט לא עצר בקביעתו זו, והניח לצורך הדיון כי התביעה לא התיישנה במועד הגשתה, ועל כן פנה לדון בשאלת הקשר הסיבתי העובדתי והמשפטי בין מחלת הזאבת לבין עבודת המערער אצל המשיבה, תוך שהוא מבהיר כי אין בהכרח במחלת הזאבת כמחלת מקצוע לצרכי המוסד לביטוח לאומי, כדי להוות מעשה בית דין בתביעת הנזיקין.

14. לאחר דיון משפטי מקיף בטיבו ובקיומו של קשר סיבתי, נפנה בית המשפט לבחון אפשרות קיום קשר סיבתי עובדתי ומשפטי בנסיבות הקונקרטיות של המקרה. בית המשפט עמד על כך שבמהלך עבודת המערער אצל המשיבה הוא נחשף לגורמים מסכנים העלולים להשרות את המחלה, אך כי בה בעת קיימים גורמים אפשריים אחרים נוספים שאינם קשורים למקום עבודתו אצל המשיבה שיכולים היו להשרות המחלה בגופו אף הם: בין כאלה שמקורם במחלות שבהם לקה לכאורה (כמו מחלת הנשיקה); ובין מקורות חיצוניים כמו חשיפה לשמש או חשיפה לסיליקה, ששניהם יכולים היו להשרות את מחלת הזאבת ללא קשר למשיבה.

15. עוד הודגש כי לאחר ביטול הלכת ע"א מלול (ע"א 7375/02 בית חולים כרמל, [חיפה נ' מלול, פ"ד ס\(1\) 11 \(2005\) \(להלן: ע"א מלול\)](#)) במסגרת דנ"א מלול (דנ"א [4693/05 בית החולים כרמל – חיפה נ' מלול, פ"ד סד\(1\) 533 \(2010\) \(להלן: דנ"א ע"א מלול\)](#)), שוב לא רשאי בית המשפט לקבוע את קיומו של קשר סיבתי בהתייחס למספר גורמי מחלה או נזק אפשריים, במקרי "סיבתיות עמומה" ולחלק בניהם את הנזק אלא על בית המשפט לברור מבין אותם גורמים אפשריים מהו הגורם שהשרה בפועל את המחלה במאזן הסתברויות.

16. בית המשפט בחן, באריכות ובפירוט, את שאלת קיומו של קשר סיבתי עובדתי בין מחלת המערער לבין חשיפתו לקרינת על סגול – על מקורותיה השונים – וכן לג'נקלין בעבודתו אצל המשיבה, תוך התייחסות מפורטת לחוות דעת המומחים, חקירותיהם והתשתית הרחבה שהונחה לפניו.

17. כמו כן נבחנו מקורות אפשריים נוספים למחלת הזאבת שאליהם נחשף המערער, וביניהם נגיף מחלת הנשיקה וחומר הסיליקה שבו נעשה שימוש בעבודת קדרות וקרמיקה על ידי בת זוגו של המערער. בית המשפט פסק כי הגם שהוכח שבמסגרת עבודת המערער אצל המשיבה הוא נחשף לגורמים הקשורים במחלת הזאבת,

לא הוכח עובדתית, ובמאזן הסתברויות, שחשיפתו לחומרים מסוכנים או לשיטת עבודה כמו גם לקרינת על סגול במסגרת עבודתו הם אלה שגרמו להתפרצות מחלת הזאבת בגופו.

18. את דיונו בשאלת הקשר הסיבתי חתם בית המשפט, בפסקה שלהלן תחת הכותרת: "האם ניתן בכל זאת לדעת בוודאות המתבקשת במשפט אזרחי מהו המקור למחלת התובע?"

"נדמה כי היטיב לציין זאת פרופ' ריבק כשנשאל האם יש קשר סיבתי בין מקום העבודה אצל הנתבעת [המשיבה – ע' פ'] למחלת הזאבת אצל התובע באופן מובהק, השיב: 'בטוח רק אלוהים יודע. אנו עוסקים בהסתברויות ולכן אינך יכול לדעת באיש מסוים מה גרם למה' (עמ' 46 מול ש' 2-1). כך גם פרופ' רביד כשנשאל האם יודעים בוודאות מה מקור מחלת הזאבת השיב: 'הייתי שומט את המילה 'וודאות' לא יודעים את הגורם. דהיינו, הידע שלנו בנושא זה הוא נסיבתי. אנו יודעים כאשר קורה משהו למערכת החיסון כאשר היא תוקפת רקמות של האדם עצמו, אנו לא יודעים מהו השוני במבנה שגורם לכך, אנו יודעים הקשרים נסיבתיים, זה תואר בחולים שקיבלו תרופות מסיימות, זה תואר בחולים שנחשפו לאור השמש, ולמקורות אחרים של קרינה, לרבות, אולטרה סגוליות. זה תואר במידה מסוימת בחולים שחלו במחלת הנשיקה. אבל, רוב מקרי הלופוס מתגלים מבלי שניתן לקשור את מחלתם לגורמים חיצוניים. לגבי כל הגורמים הסביבתיים, אנו לא יודעים את המנגנון באמצעותו המחלה מושרית, אנו לא יודעים מדוע מבין אנשים רבים שנחשפו לאותו גורם, יהיה האחד או הבודדים שיפתחו מחלה, אנו רק יודעים סטטיסטית, מבין אלו שנחשפו יותר חולי לופוס, מאשר אלה שלא נחשפו. הקשר הוא נסיבתי וכשנשאל האם אדם יכול לחלות בלופוס ללא שום גורם חיצוני השיב 'בודאי. אם כי תיתכן סיבה אבל אנו לא יודעים מהי' (עמ' 378 מול 28-15) מכל מקום, המסקנה לאור האמור לעיל הינה, כי במירב ההקשרים, לא הוכח קיומו של קשר סיבתי עובדתי בין הסכנות האפשריות לתובע במקום עבודתו אצל הנתבעת ובמיוחד קרינת על סגול וג'נקלין, לבין מחלת הזאבת ממנה סובל התובע. אפשרות אחת לקיומו של קשר סיבתי עובדתי עלתה מהשימוש שעשה התובע במהלך עבודתו במנורת על סגול ידנית. שימוש שכזה לא עשה התובע מחוץ למקום העבודה אצל הנתבעת, ומכל מקום לא הוכח שעשה ולכן מבין האפשרויות השונות להשראת זאבת אותן חווה התובע הן במקום העבודה והן מחוצה לו, קיים קשר סיבתי עובדתי אפשרי בהיבט זה. יחד עם זאת, וכפי שצינתי לעיל, הפעלת מבחני הקשר הסיבתי המשפטי, היינו מבחן הציפיות, כאשר בעת הרלוונטית לא ניתן לצפות ממפעל דוגמת הנתבעת לדעת אודות הקשר הסיבתי שבין קרינת על סגול למחלת

הזאבת לאור מיעוט האינפורמציה שהיה קיים לגבי המחלה, וכך גם במבחן השכל הישר שאינו מאפשר יצירת קשר שכזה לנוכח כמות האפשרויות החיצוניות הקיימת להשראת הזאבת כי דווקא לנורה הידנית היה משקל מכריע בהשראת הזאבת. כשלכך נוסף כי כאשר קיימים לנו מספר מקורות אפשריים שהביאו לפרוץ המחלה, ואין אחד מהם שהינו דומיננטי דיו במאזן ההסתברויות, כי אז אין לומר כי מתקיים קשר סיבתי בין מקום העבודה למחלת התובע (ר' לענין זה דנ"א עדן מלול בו נקבע כי ככלל אין להכיר בחריג האחריות היחסית במקרים של סיבתיות עמומה, היינו בכל אותם מקרים שבם אין בולטת מבין מספר סיבות אפשריות לנזק סיבה אחת ברורה המוכחת במאזן ההסתברויות). ומכאן, שבהעדר גורם בולט ומוכח במאזן ההסתברויות כפי שקם לו במקרה דנן, אין גם אפשרות לקבוע קיומו של קשר סיבתי בין מקום עבודת התובע למחלת הזאבת" (פסק הדין, פסקה 96; הדגשות במקור – ע' פ').

19. בכך ניתן היה לסיים את הדיון בתביעה אולם למען השלמת התמונה נדרש בית המשפט לבחינת התרשלות המשיבה (בהיבטים שונים). נקבע – בין היתר – כי המשיבה הפרה את חובותיה כמעבידה לעובדיה. בצד האמור הובהר כי אין בכך כדי לשנות את תוצאת הדיון משלא הוכח קיומו של קשר סיבתי עובדתי ומשפטי בין הפרות אלה לבין מחלת הזאבת. בית המשפט אף נדרש – על אף שדחה את התביעה כאמור – לנזקים שנגרמו למערער, שאותם העמיד על סכום של 3,707,054 ש"ח תוך ציון כי נזקים אלה מכוסים ברובם בתגמולים שאותם מקבל המערער מהמוסד לביטוח לאומי. בסופו של יום נדחתה התביעה הן בשל התיישנות התביעה, הן על רקע אי הוכחתו של קשר סיבתי בין עבודת המערער אצל המשיבה לבין המחלה.

טענות הצדדים

20. על כך נסוב הערעור שלפנינו. המערער מצדו משיג על קביעות בית המשפט ומסקנותיו בחזית רחבה. לטענתו טעה בית המשפט בקביעה כי התביעה התיישנה, כמו גם בהכרעתו לעניין קיומו של קשר סיבתי. נטען – בין היתר – כי בית המשפט התעלם מחשיפתו החוזרת ונשנית של המערער לקרינת על סגול אצל המשיבה; מקיומה של פסיקה בדבר קיומו של קשר סיבתי בין קרינת על סגול ומחלת הזאבת; כמו גם ממאמרים מדעיים ומחוות דעת המומחים בנושא זה.

21. המשיבה מצידה תומכת בפסק הדין, מטעמיו. הערעור שכנגד שהגישה מתייחס לכך שבית המשפט לא ראה לעשות צו להוצאות בהליך קמא. למען הזהירות הוסיפה כי היא חולקת על הסכומים שנקבעו לנזקים שנגרמו למערער – במקרה שערעורו של האחרון יתקבל.

דיון והכרעה

22. שקלנו את טיעוניהם הכתובים של הצדדים שמפרטים באריכות את עמדתם בסוגיות השונות שעמדו להכרעה, כמו גם את הטענות הממוקדות שהשמיעו במהלך השלמת הטיעון בפנינו.

23. בנושא ההתיישנות מצאנו כי יש ממש בטענותיו של המערער. הואיל ובאשפוזו בשנת 1997 לא נמצאו בבדיקות הדם שנערכו לו נוגדני זאבת, לא היה מקום לקביעה כי "קצה החוט" נמצא לו למערער כבר בשנה זו, וממילא לא היה מקום לקבוע כי התביעה התיישנה בשנת 2004.

24. לעומת זאת לא מצאנו עילה להתערבותנו בקביעת בית המשפט שלפיה לא הוכח קיומו של קשר סיבתי בין המחלה לבין עבודתו של המערער אצל המשיבה. בית המשפט בחן בהרחבה את התשתית הראייתית שהונחה לפניו ואת חוות דעת המומחים שהציג המערער, והכרעותיו מבוססות על התשתית הראייתית המלאה. בית המשפט התייחס במפורט למכלול טענותיו של המערער, לרבות הפניותיו לפסק דינו של בית המשפט המחוזי שהוצג גם לפנינו ([ע"א \(ת"א\) 3176/03](#) משרד הבטחון – אגף השיקום – קצין התגמולים נ' ד"ר פורסם בנבו) [31.8.2005] (להלן: עניין ד"ר פ). במקרה שנדון שם פרצה מחלת הזאבת אצל חייל במהלך שירותו הצבאי. ועדת הערעורים באותו מקרה קיבלה את חוות דעת המומחים שלפניה כי בנסיבות הפרטניות שהוכחו שם ונוכח ראיות ברורות לרגישות היתר של החייל לאור השמש וחשיפתו הממושכת לקרינת UVB של נורות פלואורוסצנט בלתי מוגנות קיים קשר סיבתי בין התפרצות המחלה לבין השירות הצבאי. באותו מקרה בית המשפט המחוזי לא ראה להתערב בהכרעה זו. אין צריך לומר כי כל מקרה נבחן לפי נסיבותיו הפרטניות, והתשתית הראייתית שמוצגת, לרבות חוות דעת המומחים. כך נעשה גם במקרה שלפנינו. יש להדגיש כי הערכאה הדיונית לא התעלמה כלל ועיקר מפסק הדין בעניין ד"ר פ שאליו הפנה המערער, וניתחה בפירוט את ההבדלים הרלוונטיים בין הנסיבות והקביעות שם לבין המקרה

שלפנינו (פסק הדין, פסקה 78 ; וראו גם את חקירתו הנגדית של פרופ' שיינפלד בהקשר זה בעמ' 35 לפרוטוקול הדיון מיום 13.6.2011).

25. כללם של דברים: בכל שאמור בהכרעתו של בית המשפט המחוזי בשאלת הקשר הסיבתי, מצאנו כי אין מקום לדחות את הממצאים העובדתיים שנקבעו בה ; כי הממצאים שנקבעו בה תומכים במסקנה המשפטית וכי אין לגלות בה טעות שבחוק.

26. די בקביעה אחרונה זו, בדבר העדרו של קשר סיבתי, כדי להביא לדחיית הערעור. משכך, איננו נדרשים לסוגיות נוספות שהעלו לפנינו בעלי הדין במישורים שונים.

27. אשר לערעור שכנגד – בית המשפט המחוזי לא ראה לעשות צו להוצאות, על רקע קביעתו שהמשיבה לא הקפידה על מילוי הוראות הבטיחות. משנימק בית המשפט את הכרעתו, לא מצאנו עילה להתערבות ערכאת הערעור על פי אמות המידה המקובלות בסוגיה זו.

הערעור והערעור שכנגד נדחים אפוא. בהינתן התוצאה של דחיית שני הערעורים, אין אנו עושים צו להוצאות.

ניתן היום, ל' באדר א התשע"ו (10.3.2016).

ש ו פ ט

ש ו פ ט

ש ו פ ט

העותק כפוף לשינויי עריכה וניסוח. 14062850_M14.doc א
מרכז מידע, טל' 077-2703333 ; אתר אינטרנט, www.court.gov.il

[בעניין עריכה ושינויים במסמכי פסיקה, תקיקה ועוד באתר נבו – הקש כאן](#)

א' חיות 54678313-6285/14
נוסח מסמך זה כפוף לשינויי ניסוח ועריכה